

»društva«, on mu da v tem oziru najmanjša poročila in pojasniti.

A bili so časi, ko c. kr. davkarja v Kopru ni hotela izplačati mesečne plače učitelju, ako ji je predložil slovensko potnično. In da se je to odpravilo, je stalo tudi mnogo truda!

Iz tega vsak lahko razvidi, da ni kolegialno in tudi ne priporočljivo, da se za taka nadučiteljska mesta na ta način in ob takih razmerah potežajo učitelji, ki so komaj pred enim ali dvema letoma napravili izpit sposobnosti. Že iz hvaležnosti do starejšega učiteljstva bi morali bolj obzirno nastopati in paziti, da si s svojimi nepremišljenimi agitacijami ne uničujejo svojega in učiteljskega stanu ugleda!

Iz naše organizacije.

Skupne zadeve.

Občni zbor »Učiteljske tiskarne«. V četrtek, 16. t. m. se je vršil občni zbor »Učiteljske tiskarne« v Ljubljani. To, za učiteljski stan neprecenljivo podjetje se nenavadno hitro razvija. Iz male tiskarne Kleina & comp. se je razvila velika in moderna tiskarna. Letos se je zopet modernizirala, tako da ima sedaj najmodernejše stavne stroje (leintyp) in sicer dva. Poleg tega ima tudi stereotipijo. V zadnjem času pa si je nabavila za časopise tudi rotacijski stroj, na katerega se bo pričel z novim letom v zvečani obliki tiskati tudi »Učiteljski Tovariš«, zadržnikov je 68 s 312 deleži za skupno vsoto 31.300 K. Pravico postati zadržnik ima vsak učitelj ali učiteljsko društvo, ki ga sprejme upravni odbor. Delež znaša kron 100.

Kranjsko.

Društvo učiteljev in šolskih prijateljev za okraj Ljubljanske okolice ima svoj redni občni zbor dne 28. maja t. l. popoldne ob 4. uri v Narodnem domu v Ljubljani. Dnevni red je:

1. Pozdrav in poročilo o izpremembi pravil »Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev.
2. Tajnikovo in blagajnikovo poročilo.
3. Volitev obora.
4. Volitev delegatov k zborovanju »Zaveze«.
5. Slučajnosti.

Na to zborovanje vabi za odbor:

Janko žirovnik, t. č. predsed.

Slovensko učiteljsko društvo za koski okraj ima svoj redni občni zbor dne 2. junija t. l. ob 11. uri popoldne v Loškem potoku. Poleg rednih točk je na dnevnem redu predavanje tov. Grčarja o temi: »Varstveno socialno delovanje šole v okviru domačih razmer« ter poročilo istega tovariša o premembah društvenih pravil. Za slučaj neugodnega vremena se vrši zborovanje ob isti uri in na istem kraju dne 9. junija. — Vsi društveni člani se naprošajo, da se zbora polnoštevilno udeležijo.

Štajersko.

Celjsko učiteljsko društvo je priredilo 5. t. m. zlet v Zalec in zborovalo istotam v novi šoli. Zborovanja se je udeležilo tudi več članov Saleškega in Savinjskega učiteljskega društva, gospa Sivkova iz Sentjurja ob j. ž. in gdca Kodermanova. Navzoče sta pozdravila tov. predsednik in tov. nadučitelj Petriček.

Za »Zvezino« zborovanje je izvolilo društvo sledeče delegate: tt. Brinar Fr., Černej Lud., Exl, Fel., Gradišnik Armin, Petriček Ant., Sivka Ant., Voglar Franc; namestnika: gdca Confidenti M. in Čulek Josip.

Ker se vrši omenjeno zborovanje v Celju, se je izvolil odbor, ki bo oskrbel potrebno za sprejem in bivanje gostov v Celju. Poleg društvenega odbora so v pripravljalnem odboru še: učiteljstvo celjske okoliške šole, gdca Lilek in Confidenti in tov. Delakorda, Čulek, Pristovšek, Vrečar.

O okrožnici Brežiško - sevnjskega učit. društva je podal tov. predsednik svoje mnenje, ki je bilo soglasno odobravamo in ki je bo zastopal na Zvezinem zborovanju. Iz njegovega poročila nekaj stavkov:

»Ali je treba segati po preiščeni resistenci? V obupnem boju za obstanek peša učiteljstvu ljubezen do poklica, mu kloni idealni polet počasi, da se tega niti sam ne zaveda. Naš tako postrvovalni, tako idealni stan bo polagoma degeneriral šolstvo pojde rakovo pot brez dogovorjene pasivne resistance. To bi naj mero-dajni faktorji uvaževali, dokler ne bo pre-pozno.«

»Končno naj se še izjavim glede oklica ali manifesta, ki se naj bi razširil

med ljudstvom in v katerem bi se ovrgli nečuvni napadi klerikalcev na šolo in učiteljstvo... Jaz sem že sit letakov do grla... Glejmo na zid in kaj bodo storili naši nasprotniki? Raztrosili bodo med ljudstvo protiletakov v desetkrat večjem številu, v katerih nas bodo tem huje obrekovali in zasramovali, čim manj bodo imeli stvarnih razlogov zoper nas.«

»In pa čemu pošiljate med ljudstvo tiskan papir? Saj smo zunaj po trgih, po vaseh in samotnih selih. Stopimo z ljudstvom v stik! Če naša živa beseda ne bo nič izdala, mrtva črka bo še manj! Pa ne samo živa beseda, dejanja, dragi tovariši! — Ob naši plemenitosti ob naših poštenih značajih se morajo razbiti vse zlobne nakane naših kakršnikoli nasprotnikov.«

Za sedaj to kratko iz njegovega izbornega referata. — Prihodnje zborovanje se vrši v Celju prvo nedeljo v juliju.

Pred zborovanjem si je ogledalo učiteljstvo pivovarno, elektrarno, hmeljarno in novo šolo. Po zborovanju je bil banket v staroznani Hausebihlerjevi gostilnici. Posetili so ga tudi gg. Roblek, ravnatelj Belle in dr. Kalan.

Savinjsko učiteljsko društvo je zborovalo dne 9. t. m. na Gomilskem. Predsednika namestnik tov. Zotter se najprej spominja s toplimi besedami umrlega predsednika tov. Vrabla ter nato pozdravi novo tovarišico gdč. Lavričev in novega tov. J. Ureka oba z Vranskega. Prerešetovala so se Zavezina pravila. Kot delegatinja za občni zbor Zveze slovenskega štaj. učit. in učiteljic se je prijavila gdč. Brišnikova.

Nato je bil izvoljen sledeči odbor: predsednik Ivan Jakše; podpred. Ivan Zotter, tajnika Mela Jezovškova, blagajnik Srečko Pečar.

Društvo je sklenilo prirediti dne 19. maja o priliki predstave »Rokovnjačev« izlet na Vransko. Prihodnje zborovanje se vrši meseca junija v St. Rupertu.

Učiteljsko društvo za kozjanski okraj je imelo dne 1. maja v Podsredi zborovanje, združeno s hospitacijo v 2. razredu. Tovariš Potočnik nam je pokazal, kako je ponazorovati pri računanju telesnine in površja geometričnih teles in kako lepi uspehi se dajo doseči v tem sicer jako težkem predmetu. Na podlagi vsestranskega razumevanja prizem in njih nastanka je s pomočjo stvarnega ponazorovanja, ki mu je sledilo duševno ponazorovanje, razvil pojem »valjar«. Temu je sledilo iskanje telesnine in površja ter uporabne naloge iz vsakdanjega življenja. Vsi smo sledili razvijanju in reševanju nalog z največjim zanimanjem in z upom, da nam da še večkrat priliko prisostvovati njegovemu pouku mu izrekam v imenu društva, kakor je storil tam tov. predsednik, prav gorko zahvalo.

Po odhodu vrlih, vpludnih učencev je podaval tov. predsednik prav zanimivo, kako postopa pri pouku o ploskvah, držeč se načela, da se naslanjaj vsaka sledeča ploskev na prejšnjo.

Predsednik Pulko se je spominjal umrle vrle tovarišice gdč. Oprešnikove, nakar so navzoči v znak žalja vstali. Po pozdravu novovstopivših članov tovarišev Gmajnarja s Piljštanta in Krizmana s St. Vida ter gostov gdč. Lj. Arzenškove z Buč ter Ljud. Moričeve iz St. Petra otvorijo tov. predsednik zborovanje.

Tov. gdč. Berhtoldova s Piljštanta je predavala, kako postopa pri pouku v početnem branju in pisanju. Posamezne glasove in njih oblike spravi gospodična predavateljica v zvezo s stvarmi, pojavi in kretnjami iz domačega življenja, ki so otrokovemu umu srcu najbolj prikladni. S tem se doseže in vzdrži vez med otrokovim domačim življenjem in šolo; domače življenje reproducira že priučene glase in črke in tako se krepki spomin. A kar je največjega pomena, s tem se goji veselje do predmeta. Kje je pa veselje, tam je tudi uspeh, in s tem je gdč. tovarišica priznala, da je z njim prav zadovoljna. Lepa ji zahvala za njen trud!

Glede dopisov Zveze omenim, da je zavzelo društvo negativno stališče. Sicer se bo pa o teh točkah še razpravljalo pri zborovanju Zaveze.

Za pripravljalni odbor za III. zborovanje slov. napred. učiteljskih abiturientov in abiturientek se je nabralo 4 K, ravno tako za obrambni kamen Ciril-Metodovi družbi nekaj kron. — Delegatom so izvoljeni tov. Germovšek in Pulko, namestnikom pa gdč. Bračičeva in tov. Volavšek.

K prijateljskemu sestanku smo se zbrali v gostilnici Jazbecovi. Na tem mestu izreka društvo toplo zahvalo izvrstnemu tamburaškemu zboru pod vodstvom tov. Potočnika ter pevcem Piljštancem!

Na snidenje na sledečem zborovanju! Kje in kdaj — se bo naznanilo pravčasno.

Srednješolski vestnik.

Reformni srednješolski zavodi in naši odnošaji.

Prof. Josip Wester, Ljubljana.

Srednje šole pri nas.

Po tem splošnem pregledu sedanjega ustroja avstrijskih srednjih šol se ozrimo na naše srednje šole, t. j. tiste srednješolske zavode, na katerih se poučuje deloma v slovenskem učnem jeziku — srednjih šol s popolnoma slovenskim učnim jezikom, kakor znano, nimamo — in katere pohajajo učenci slovenske narodnosti. Pri tem prihajajo v poštev vsi zavodi na Kranjskem, Štajerskem, Koroškem in Primorskem, ki pa se — to bodi že tu omenjeno — po uporabi učnega jezika v posameznih predmetih med seboj dokaj razlikujejo. Na Kranjskem je šest državnih in ena zasebna (škofovska) gimnazija v St. Vidu slovenska, dočim so štiri državne (v Ljubljani I. in II., v Kranju in v Novem mestu) dvojezične, t. j. v nižjih razredih slovenske, v višjih pa se poučujejo nekateri predmeti slovenski, drugi pa nemški. Ljubljanska gimnazija z nemškim učnim jezikom in kočevska prihajata le toliko v poštev, da jih poseča tudi nekaj učencev slovenske narodnosti. Vse kranjske gimnazije so humanistične, edino novomeška ima še značaj »stare« realne gimnazije, ker je na njej pouk v prostoročnem risanju obvezen. Sicer pa bi se moral ta predmet po novem učnem načrtu na vseh gimnazijah obligatizirati.

Na Štajerskem upoštevamo le tri državne zavode: gimnazijo v Mariboru, v Celju in takozvane samostojne gimnazijske razrede s slov. nemškim učnim jezikom v Celju, ter eno deželno gimnazijo v Ptuj. Gimnaziji v Celju in Ptuj sta docela nemški, le da je za učence slovenske narodnosti slovenščina obvezen učni predmet; mariborska gimnazija pa ima v nižjih razredih dvojezične vzporednice, slično kakor so samostojni celjski razredi utraktivistični, ki pa so v upravnem oziru združeni z nemško veliko gimnazijo. Na gimnazije, oz. realno gimnazijo v Gradcu se nam ni ozirati, ker jih obiskujejo le neznatno število Slovencev (do deset), za katere pa je slovenščina obvezna.

Na Koroškem so tri državne nemške gimnazije: gimnazija v Celovcu, ki ima v nižjih štirih razredih tudi realne paralele, realna gimnazija v Beljaku in c. kr. samostanska gimnazija v St. Pavlu.

In končno na Primorskem. Tu je pet zavodov, ki jih posejajo Slovenci v večjem številu: državna gimnazija v Trstu, ki ima v I. in II. razredu tudi realne vzporednice z nemškim učnim jezikom; državna gimnazija v Gorici, po učnem jeziku nemška, a ima v prvih dveh razredih slovenske paralele humanist. gimnazije, dočim so italijanske paralele realnega značaja; nemška državna gimnazija v Pulju, hrvaška državna gimnazija v Pazinu in občinska mala realna gimnazija v Voloskem s hrvaškim učnim jezikom. Italijanske gimnazije v Trstu, Kopru in Pazinu ter realna gimnazija v Pulju so za nas brez pomena, ker imajo le neznatno število slovenskih, oz. hrvaških učencev.

Vseh teh gimnazijskih zavodov na našem ozemlju je torej 19.

Se manj slovenske so realke; edina, zdaj že državna realka v Idriji je dvojezična, dočim je državna realka v Ljubljani nemška, le da je za Slovence slovenščina obvezen predmet in da se v nižjih dveh razredih poučuje tudi verouk za slovenske učence v slovenskem jeziku. Državne realke v Mariboru, Celovcu, Gorici in Trstu so vseskozi nemške. Italijanski realki v Trstu in Pulju ter nemška v Gradcu (dve državni in ena deželna) so za nas brez pomena, ker imajo neznatno število slovenskih učencev.

Realke na našem ozemlju je torej šest. (Konec prihodnjic.)

Književnost in umetnost.

K izdaji K. Widrovega abecednika »Moje prvo berilo«, ki jo pripravlja Učiteljska tiskarna, pripomnimo, da izide najbrže že v teku enega leta »Drugo berilo« za II. razred, ki bo zasnovano na istih načelih, kakor »Moje prvo berilo.« »Drugo berilo« bo v najtesnejši zvezi z »Mojim prvim berilom«, bo v vseh podrobnostih nadaljevanje »Mojega prvega berila« in boste tvorili obe berili eno celoto, da se bo na podlagi teh dveh beril poučevalo v prvih dveh razredih branje in nazorni nauk na najlažji način. Vrhutega izidejo v doglednem času stenske table k »Mojemu prvemu berilu«, tako, da bo pouk v branju v prvih dveh razredih na podlagi teh sistematično urejenih beril in stenskih tabel gotovo najuspešnejši, sosebno z ozirom na to, da bo v teh delih podanega nekaj najmodernejšega, najmetodičnejšega, spuščenega pa bo vse, kar oteži pouk branju in

je bilo v dosedanjih abecednikih ozir. berilih le balast v otežkočenje bralnega pouka.

Nova učna knjiga za meščanske šole. C. kr. ministrstvo za uk in bogočastje je z razpisom z dne 2. aprila 1912, št. 13.739, aprobiralo III. del Jos. Brinarjeve »Citanka za meščanske šole«. »Citanka« prinaša v prvem delu: 1. Povesti, 2. Pravljičce, pripovedke in legende, 3. Basni, 4. Pesmi, 5. Dramatske sestavke. V drugem delu so priobčeni sestavki realne vsebine pod poglavji: 1. Iz prirode in obrtnosti, 2. Dom in svet, 3. Iz minulih časov. V »Dodatku« podaja pisatelj: 1. Razdelitev slovnosti, 2. O pesniški obliki, 3. Opombe o pisateljih. — Brinarjeva Citanka je pravzaprav zbirka najboljših literarnih proizvodov, v kolikor so primerna obzorju učencev meščanskih šol, ter se ozira v prvi vrsti na novejšo slovensko pisateljstvo in pesnike. V »Citanki« so zastopani: Cankar, Gangl, Gestrin, Golar, Kette, Maister, Maselj, Medved, Meško, Milčinski, Murn, Murnik, Zupančič. Prinaša pa tudi sestavke vseh drugih starejših slovenskih pisateljev. V pesniškem delu »Citanka« se nahajata tudi celotna cikla, A. Aškerčeva »Stara pravda« in Stritarjeva »Raja«. — Z izdajo III. dela so J. Brinarjeve »Citanke za meščanske šole« zaključene; vsi trije deli dajejo učencem obširno antologijo slovenskega slovstva.

Politiški pregled.

* **Naučni odsek.** Naučni odsek je imel dne 14. t. m. sejo, na kateri je razpravljala poslanec Wastian o izpremembi § 55. državnega šolskega zakonika. Wastian je predlagal, naj odsek parlamentu predloži tako izpremembo zakona, ki bi določevala, da se morajo plače učiteljstvu na ta način regulirati, da dobivajo učitelji prejemke in dohodek 4. najnižjih razredov državnih uradnikov. — Vladni zastopnik, dvorni svetnik Ardelj, je izjavil, da vlada celega vprašanja še ni preštudirala in da je Wastianov predlog nesprejemljiv. Končno je odsek takozvani Pacherjev predlog glede 20milijonskih odkazov deželnim fondom za izboljšanje učiteljskih plač izročil finančnemu odseku v pretres.

* **Bosansko šolsko vprašanje.** Skupni finančni minister dr. vitez Bilinski predloži bosansko-hercegovinskemu saboru med drugim dve zakonski predlogi, prvo glede ustanovitve, vzdrževanja in nadzorovanja učnih zavodov, zlasti ljudskih šol v Bosni in Hercegovini, drugi zakon pa vsebuje ureditev pravega razmerja ljudsko-šolskih učiteljev v Bosni in Hercegovini. Prvi zakon temelji na načelu, da more v bodoče vsak kraj s 40 šoloobveznimi otroci ustanoviti lastno ljudsko šolo. Dalje urejuje zakon dolžnosti in pravice šolskih občin ter ustanavlja nadalje pogoje, pod katerimi more šolska občina apelirati na pomoč dežele v pospeševanju šolske naobrazbe. Končno urejuje prvi zakon tudi srednje šolstvo v obeh anektiranih deželah. Drugi zakon o ureditvi pravnega razmerja bosensko-hercegovinskega učiteljstva je v bistvu sestavljen po vzorcih avstrijskih in ogrskih šolskih zakonov. — Poudarjati je treba določbo drugega zakona, da stavlja zakon kot pogoj za pri pusti k prvemu ljudsko-šolskemu izpitu enoletno prakso. Drugi zakon nadalje urejuje zlasti službeno pragmatiko, ki pa ne odgovarja povsem principom modernega šolstva. Zakon odpravlja takozvano stanarino, katero pa nadomešča s krajevnimi dokladami. — Stroški za skupno ureditev ljudskošolskega vprašanja v Bosni in Hercegovini bodo znašali za leto 1912. K 284.865.

Naša mornarica. Leta 1910 je bilo med 3810 rekruti mornarice 1219 Hrvatov, 900 Nemcev, 622 rekrutov z Ogrskega, 581 Lahov, 253 Čehov, 116 Slovencev, 44 Poljakov, 20 Slovakov, 12 Rumunccev in 3 Rusini. Mornarjev s podčastniki (brez častnikov) je bilo 14.324. Med njimi je pristojnih na Ogrsko (brez Hrvatske) 2844, v Dalmaciji 2737, Istri, Goriski in na Primorskem 2657, na Češkem 1807, v Hrvatski in Slavoniji 1325, v Zgornji in Spodnji Avstriji 938, na Moravskem 711, na Štajerskem 411, na Kranjskem 208, v Galiciji 175, v Sleziji 172, na Koroškem 143, na Tir. in Predarl. 103, na Solnograškem 56, v Bukovini 32, v Bosni in Hercegovini 7.

Kranjske vesti.

—r— **V boj!** Ko je sklenilo hrvaško in srbsko učiteljstvo poseči po skrajnem sredstvu, t. j. pasivni resistenci in abstinenici pri narodnem delu, je hotelo učiteljstvo s tem prisiliti političke stranke do realizacije učiteljskih zahtev. Da pa bi jvnost ne sodila tega koraka napačno, je sklenilo učiteljstvo, izdati svoj od političkih strank neodvisni politički dnevnik in s tem pridobiti ljudstvo zase.